

CASTELLS CATALANS

Nom del castell: Gardeny
Data de construcció: XII
Municipi: Lleida
Comarca: Segrià
Altitud: 198 m
Coordenades (Geogràfica - ETRS89)
E 0.614870 N 41.608563
Com arribar-hi: situat a ponent del nucli urbà de la ciutat de Lleida.

El Castell de Gardeny és un conjunt monumental situat damunt del turó de Gardeny, un dels dos turons de la ciutat de Lleida. El turó de Gardeny, gràcies a la seva alçada per sobre de la resta del territori facilitava les operacions militars i ha esdevingut històricament un punt estratègic molt importat. En l'època romana ja va ser utilitzat pel mateix Juli Cèsar l'any 49 aC.

Història

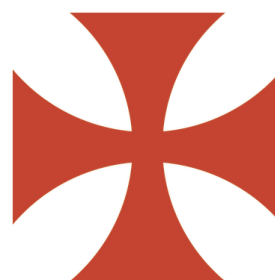
En temps dels andalusins, sembla que fou una torre fortificada de defensa. El segle XII es documenta una fortificació del turó per part d'Alfons el Bataller d'Aragó. L'any 1149, el comte de Barcelona, Ramon Berenguer IV, iniciava el setge a la ciutat de Lleida, fins aleshores sota domini sarraí. Per la conquesta de la ciutat va comptar amb la col·laboració de l'Orde del Temple. Un cop conquerida la ciutat, Ramon Berenguer IV, en virtut dels pactes establerts a Girona l'any 1143, lliurà a l'Orde diversos béns entre els quals el turó de Gardeny. Seguidament, l'Orde instal·là al cim del turó la seu de la que seria una de les seves principals comandes, la Comanda de Gardeny.

La primera referència de la presència de Templers al castell data de 1152. El primer comanador, fra Pere de Cartellà, és documentat l'any 1156. En poc temps aquesta comanda va ser molt pròspera i per millorar la seva administració es van crear dues comandes més, la Comanda de Barbens i la Comanda de Corbins. L'any 1294 el Castell de Gardeny va hostatjar Jacques de Molay, l'últim dels Mestres Templers.

GARDENY

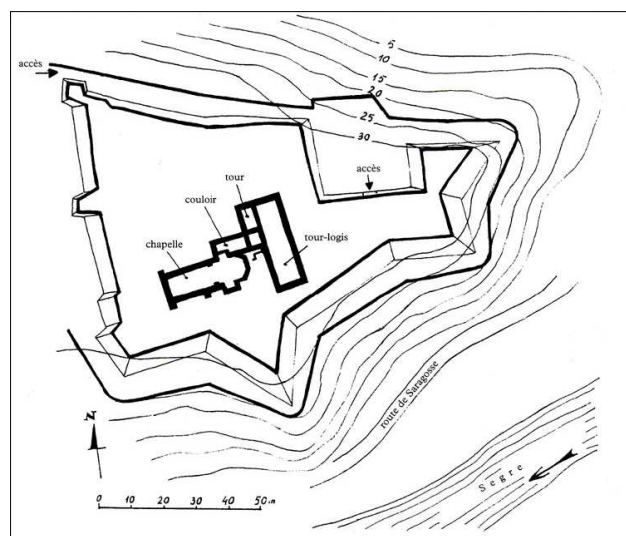

Castell de Gardeny.

L'Orde del Temple va quedar abolida l'any 1312. Uns anys després, el 1317, Gardeny, com la resta de béns del Temple, va passar a mans de l'Orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem.

El castell va tenir un paper molt important durant la Guerra dels Segadors (1641-1647) i la Guerra de Successió (1700-1714). En aquests conflictes es van introduir noves millores defensives, con-

Castell de Gardeny.

sistents en la construcció de baluards, fosses i murs de contenció, per contrarestar les noves armes d'artilleria. Amb aquestes millores el recinte es va convertir en un fortí militar que és pràcticament el que es conserva actualment.

En l'actualitat després de molts anys d'abandonament, La Paeria de Lleida ha creat un centre d'interpretació i ha començat un ambiciós projecte de rehabilitació que ha de convertir l'espai en un punt emblemàtic de la ciutat.

Arquitectura

El castell que construïren els templers, segons els models de l'arquitectura occitana, tenia un recinte sobirà, format per una torre-habitació, l'església i serveis diversos i un recinte jussà, definit per una muralla protectora amb torres. Ambdós recintes han sofert modificacions i destruccions: el jussà va ser profundament remodelat pels enginyers militars del rei, quan aquest, el segle XVII, requisà el castell per a convertir-lo en baluard de la Corona. Per documentació de 1591, sabem que hi havia importants espais (pati, fossar gran, fossar petit...) i edificis (refetor, capella funerària, celler gran, celler petit, cuina...) destruïts durant les guerres dels segles XVII i XVIII.

La torre-habitació està formada per un gran edifici de planta rectangular (de 23,25 m de llarg per 7,5 m d'ample) i una torre també rectangular de dimensions molt menors (6,5 per 3,5) adossada a l'angle nord-oest del primer, que es comunica amb la capçalera de l'església mitjançant un edi-

fici corredor. Tant la sala com la torre tenen dues plantes i terrassa. Les naus inferior i superior de la sala gran van cobertes amb volta de canó apuntat; la inferior és semisubterrània mesura 7,5 m d'altura; la superior és una mica més alta: mesura 8,8 m. La planta baixa de la torre va coberta amb volta de quart de canó i la superior, amb volta de canó apuntada. Per entrar a aquest edifici calia emprar escales mòbils de fusta des de l'exterior, ja que les úniques portes per accedir-hi estaven situades a nivell de la planta superior, a uns 4 m del terrer forà –com era normal en aquestes torres– a fi de fer inexpugnable l'edifici.

La planta baixa servia de magatzem de provisions, d'habitació dels servents, de presó... Al primer pis hi havia la sala d'armes i les cambres del comanador i dels altres frares. Interiorment les diverses plantes es comuniquen per escales de caragol. La terrassa de la torre servia de talaia i d'element de defensa

Interior del palau.

Capella de Santa Maria.

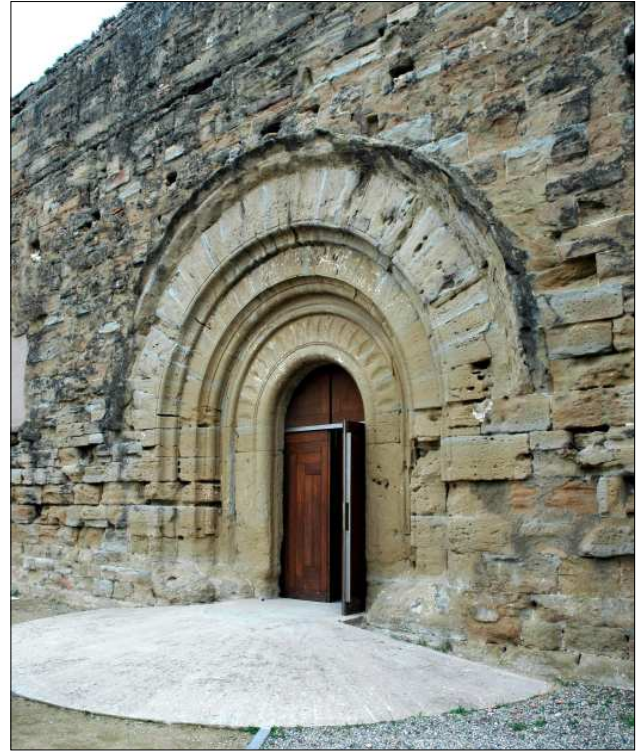
La capella de Santa Maria

La capella de Santa Maria de Gardeny pertany al romànic de transició de la segona meitat del segle XII. L'edifici és d'una gran sobrietat amb massissos murs de pedra d'1,5 m de gruix i robusts contraforts. És de planta rectangular d'una sola nau amb absis orientat a l'est. Mesura 25,5 m de llarg per 7,5 m d'ample i 10 m d'altura. Va coberta amb volta de canó apuntada. Hi ha dues capelles laterals, una a cada costat del presbiteri.

Inicialment hi havia dues portes; la del nord, que era la principal, és un exemplar molt particular en el context auster de l'arquitectura castral del Temple, ja que va decorada amb una sèrie d'arcs concèntrics motllurats i en degradació, el més interior dels quals va decorat amb gallons còncaus.

La façana de ponent devia ser tal com la veiem ara: una gran pantalla rectangular, nua i plana, amb les dovelles de la porta i la finestra com a únic ornament. Estava coronada per un campanar de cadireta de dues finestres. Dos metres més amunt d'aquesta porta de ponent hi ha restes de set permòdols.

Els materials i la tècnica constructiva emprats en el temple són els mateixos que en la casa palau.

Portal d'entrada a la capella.

Els carreus porten senyals de picapedrer. Probablement els mateixos picapedrers que després treballaren a la Seu Vella de Lleida.

L'església es troba documentada a mitjan segle XII, que és quan s'instal·là la comanda, i els elements arquitectònics i l'aparellament de la pedra corresponen a aquesta època. Tant l'església com la casa-palau i la resta d'edificis del recinte sobirà es devien construir en els anys cinquanta i seixanta del segle XII.

Del recinte jussà romanen a la banda nord un pany de muralla i una torre quadrangular.

Extret del web

https://ca.wikipedia.org/wiki/Castell_de_Gardeny

Elena Fàbregas i Corts
Jordi Gironès i Vilardebò
Octubre de 2014